

بسم الله الرحمن الرحيم

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بوکتابی، تورکمن ادیاتی نینگ اوغروندا

زحمت چکیان ایلدش لریمیزه

هؤدورله یاریس

راهنمای نوشتار درست ترکمنی

(با الفبای لاتین و عربی)

Türkmen Ýazuw Kadalary

تورکمن یازوو قادالاری

محمود عطاگزلی

اولین نشر الکترونیکی: فروردین ۱۳۸۵

دومین نشر الکترونیکی: تیر ۱۳۹۱

سومین نشر الکترونیکی: مرداد ۱۳۹۲

صفحه‌آرایی و طراحی جلد:

یاشار نیازی (ویراستار انتشارات ایل‌آرمان)

www.shejere.com & www.margush.ir

www.aygyt.com

مقدمه

نوشتار واحد ترکمنی، مقوله‌ای است که این روزها بسیار بر سر زبان‌ها افتاده است. نوشتار ترکمن‌های ایران به الفبای عربی-فارسی انجام می‌گیرد و به دلیل دور افتادن از نوشتار قدیمی، نسل جدید با آشفتگی شدیدی در نوشتار خود مواجه شده‌اند. برای مثال برای کلمه‌ی «اسب» (at) می‌توان نوشتارهای زیر را نمونه آورد: آت، آط، عط.

واژه‌ی دو حرفی (at) به سه نوع دیده می‌شود و این حکایت از وخامت وضع نوشتاری ترکمن‌های ایران دارد.

ترکمن‌های ایران از دو میراث خود دور افتاده‌اند:

- ۱- میراث مکتوب قدیمی (خط عربی-فارسی) که برای خود قواعد نوشتاری داشت.
 - ۲- اصول نوشتاری کنونی ترکمنستان که منطبق با زبان کنونی ترکمنی است.
- ترکمن‌ها در ایران به خط عربی-فارسی می‌نویسند و پیروی نکردن از دو میراث مورد اشاره و نیز عدم انطباق آن با اصول نوشتار کنونی ترکمنستان سردرگمی نوشتاری برای ترکمن‌های ایران را به همراه داشته است.

در ترکمنستان، پس از استقلال این کشور، الفبای لاتین استفاده می‌گردد و این در حالی است که ما شاهد تغییر الفبای این کشور از عربی به لاتین (۱۹۲۸ م.) و دگر بار از لاتین به سریلیک (۱۹۴۰ م.) و بار دیگر از سریلیک به لاتین (۱۹۹۱ م.) بوده‌ایم. الفبای لاتین ترکمنی و دیگر ملل ترک‌زبان همچون ترک‌های ترکیه و آذری در موارد جزئی با توجه به ویژگی‌های زبانی این ملل از هم تفاوت دارد.

در درس‌های ارایه شده برای نوشتار درست ترکمنی، از الفبای رسمی ترکمنستان استفاده خواهیم کرد و در معادل‌های آن از الفبای عربی-ترکمنی مورد استفاده در نشریات یاپراق، صحرا و ... بهره خواهیم برد.

الفبای عربی-ترکمنی مورد استفاده در این کتاب، الفبایی است که توسط استاد مرحوم دکتر حمید نطقی با نام «املاء قلاووزو» (یازی قایدالاری) در نشریه پربار «وارلیق» (شماره

۹۱، ۹۲ آذر و دی ۱۳۶۵) ارایه شده است. این الفبا توسط نگارنده، در کتاب‌های «الفبای پیشنهادی ترکمن (انتشارات یاغتی، ۱۳۶۵)^۱ و خودآموز ترکمنی (الفبا، خط و تلفظ صحیح) (انتشارات حاج طلائی، ۱۳۷۲) تقدیم جامعه فرهنگی ترکمن‌های ایران شد و اکنون به مرحله‌ای رسیده است که به غیر از سه حرف (o/و) و (ای/ y) و (غ در اول کلمه) تقریباً تمامی مسایل دیگر این الفبا حل شده است.^۲

از همان سال‌ها، ویرایش و تصحیح خط عربی-ترکمنی کتب منتشره استاد مراددوردی قاضی و بیشتر نویسندگان و شاعران ترکمن صحرا به عهده اینجانب گذارده شد.^۳

۱- آنه محمد بیات در یادداشت‌های روزشمار مناسبت‌های مختومقلی نوشته است: «۶۹/۲/۲۱ جمعه - آق‌توقای: مراسم بزرگداشت مختومقلی فراغی در آق‌توقای توسط هیئت امنا با اطلاع رسانی اندک برگزار شد. ... در آن مراسم محمود عطاگزلی به صورت محفلی در خصوص رسم‌الخط ترکمنی با حضور شاعران و نویسندگان بحث و الفبای پیشنهادی خود را در این خصوص بین صاحب‌نظران توزیع کرد. کتابچه تدوینی عطاگزلی توسط کتابفروشی یاختی به همت حاج نورجان آق تکثیر شده بود.»

۲- برای اطلاعات بیشتر می‌توانید به مصوبه‌ی سمینارهای کلاله و بندرتکمن (سال ۱۳۸۳) با عنوان «رسم الخط رسمی زبان ترکمنی و بعضی قواعد نوشتاری آن» مراجعه نمایید.

۳- این کتاب‌ها عبارتند از:

-همزینگ دستورلاری (بأش وقت نماز اوقالماغینگ طریقه‌سی)، مراددوردی قاضی، نشر قابوس، ۱۳۷۳، وزیری، ۳۰ ص.
-ادبی میراث (۱)، مراددوردی قاضی، نشر قابوس، ۱۳۷۶، وزیری، ۱۸۴ ص.
- ادبی میراث (۲) و مختومقلی‌نینگ چاپ بولمان شعرلاری، مراددوردی قاضی، نشر قابوس، ۱۳۷۶، وزیری، ۱۸۴ ص.
-گرکزلی‌نینگ تاریخچه‌سی، مایا صفروا، نشر قابوس، ۱۳۷۶، رقعی، ۱۳ ص.
-ایلیمه سوغات (دفتر شعر)، بای محمد قلیچی، مقدمه و ویرایش محمود عطاگزلی، انتشارات گلنشر مشهد، وزیری، ۹۶ ص.

-خودآموز ترکمنی (مکالمه)، مراددوردی قاضی، گنبدقابوس، نشر قابوس، ۱۳۷۲، وزیری، ۱۲۰ ص.
-سیرت حضرت رسول(ص)، مراددوردی قاضی، نشر قابوس، ۱۳۷۷، رقعی، ۳۸ ص.
-یورک پاپاماسی (برگزیده اشعار کریم قربان نفس)، به کوشش مراددوردی قاضی و محمود عطاگزلی، انتشارات ایل آرمان، ۱۳۸۰، رقعی، ۱۲۰ ص.
-روباغی‌لار (رباعیات آمان گلدی آمان)، به کوشش قربان صحت بدخشان، انتشارات ایل آرمان، ۱۳۸۲، وزیری، ۱۱۵ ص.

-استادیم خلق (دفتر شعر)، تقان مراد هلاکوئی، انتشارات ایل آرمان، ۱۳۸۰، رقعی، ۴۰ ص.
-دیوان مسکین قیلیچ، چاپا تاییارلان‌لار حاج مراددوردی قاضی و محمود عطاگزلی، انتشارات عشق دانش، ۱۳۸۴، وزیری، ۱۵۵ ص.

-نماز اوقالماغینگ طریقه‌سی، تاییارلان‌لار حاج مراددوردی قاضی و قربان محمد قاضی، انشارات گلنشر، رقعی، پاییز ۱۳۷۹.

-ترکمن گلین قیزلارینگ شاهیرانا دۆره‌دیجیلیگی، چاپا تاییارلارن عبدالمجید پورقاز، وزیری، ۱۳۷۴.
-مجموعه اشعار مختومقلی فراغی (دفتر اول)، گروه بررسی اشعار بندرتکمن (مشهدقلی قزل، غفور خوجه، عبدالصالح پاک، تنقرقلی یلقی)، انتشارات عصر، جیبی، ۱۳۷۹.

-زهره و طاهر، ملانفس، به کوشش حاج مراددوردی قاضی، انتشارات عشق دانش، وزیری، ۱۳۸۲.

آموزش این الفبا در نشریات صحرا و یاپراق در چندین شماره چاپ گردید که مجموعه آن آموزش‌ها در سایت‌های مختلف ترکمنی نیز آورده شد.
این کتاب که جهت آموزش ویرایش و نوشتار صحیح ترکمنی به خط عربی و لاتین ترکمنی تألیف یافته است، نخستین بار در فروردین ۱۳۸۵ به صورت الکترونیکی در سایت‌های مختلف منتشر شد و اکنون برای بار دوم و سوم برای استفاده عموم در سایت نسب‌شناسی طوایف ترکمن قرار می‌گیرد.

محمود عطاگزلی

تیرماه ۱۳۹۱ - گنبد کاووس

- داستان یوسف و احد، قربانعلی معروفی، به کوشش مراددوردی قاضی، ویراستار محمود عطاگزلی، انتشارات جلوه، وزیری، ۱۳۷۷.
- محمودلی کمینه نینگ دیوانی، چاپا تایبارلان، حاج مراددوردی قاضی، ویرایش محمود عطاگزلی، نشر قابوس، وزیری، ۱۳۷۷.
- بهشت نامه، دولت محمد آزادی، به کوشش مراددوردی قاضی، ویرایش محمود عطاگزلی، انتشارات گلنشر، وزیری، ۱۳۷۸.
- دیوان قربان دوردی ذیلی، چاپا تایبارلان مراددوردی قاضی، ویرایش محمود عطاگزلی، انتشارات گلنشر، ۱۳۷۹.
- گیجه‌لر (سایلانان قوشغولار)، ستار سوقی و ابراهیم بدخشان، رقعی، ۱۳۷۹.
- سیری در ادبیات شفاهی ترکمن، تحقیق و تألیف قربان صحت بدخشان، رقعی، ۱۳۷۹.
- یورک بوقچام (قوشغولار)، بهمن مرادی، انتشارات ایل آرمان، رقعی، ۱۳۸۰.
- محتاجی (سایلانان اثرلر)، چاپا تایبارلان حاج مراددوردی قاضی، ویراستار محمود عطاگزلی، انتشارات عشق دانش، وزیری، ۱۳۸۲.
- انه دیل (دفتر شعر)، منصور طبری، انتشارات ایل آرمان، ۱۳۸۲، رقعی، ۱۳۸۲.
- ترکمن‌لرینگ تاریخی، حاج عبدالغفور آهنگری، به کوشش حاج کریم آهنگری، انتشارات ایل آرمان، ۱۳۸۲.
- بوز داغیم (دفتر شعر)، ناصر رهنما، انتشارات ایل آرمان، رقعی، ۱۳۸۲.
- قاضی نامه (مجموعه اشعار در باره استاد مراددوردی قاضی)، سۆزباشی: مرحوم قربان گلدی آهون‌بر، به کوشش انجمن شعر ترکمنی گنبد، نشر قابوس، ۱۳۸۲.
- شوردان تاپیلدی (قوشغولار و ادبی سۆزلر)، تاقی پورمند (سرخوش)، ویرایش محمود عطاگزلی، انتشارات ایل آرمان، ۱۳۸۳، رقعی، ۳۲۰ ص. (به الفبای عربی و لاتین ترکمنی).
- گؤراوغلی اپوسی، به کوشش: ارازمحمد سارلی، ویرایش محمود عطاگزلی، انتشارات مختومقلی فراغی، ۱۰۵۰ ص، رقعی، چاپ اول، ۱۳۸۶.

الفبای ترکمنی

در الفبای لاتین ترکمنی ۳۰ حرف وجود دارد. این حروف عبارتند از:

A a	B b	Ç ç
D d	E e	Ä ä
F f	G g	H h
I i	J j	K k
L l	M m	N n
Ň ň	O o	Ö ö
P p	R r	S s
Ş ş	T t	U u
Ü ü	W w	Y y
Ý ý	Z z	Ž ž

حروف الفبای لاتین با توجه به این که برخی از آنها چند صدایی هستند، تعدادشان در الفبای عربی ترکمنی افزایش می‌یابد:

حروف چند صدایی عبارتند از:

مقابل الفبای عربی ترکمنی	معادل الفبای عربی ترکمنی	حروف چند صدایی
آخ، واخ	خ	H
صحرا، لحد	ح	
هر، هین	هـ	
اذیت، ذلیل	ذ	Z
زر، گزر	ز	
ضرر، ضد	ض	
ظالم، وعظ	ظ	
اثر، ثمر	ث	C
سن، دوست	س	
صنم، خاص	ص	
قاقا، قاقماق	ق	K
کادی، کل	ك	
گل، گور	گ	G
قان، قویون	ق	
آغیر، چاغا	غ	

بدین ترتیب با احتساب حرف (ع)، الفبای خط عربی ترکمنی دارای ۴۱ حرف خواهد بود. در درس‌های آینده بیشتر با ویژگی حروف و طرز نوشتن کلمات ترکمنی با الفبای لاتین و عربی آشنا خواهید شد.

«واکه‌ها» و «همخوان‌ها»

حروف الفبای ترکمنی به «واکه‌ها» و «همخوان‌ها» تقسیم می‌گردند، همخوان‌ها را با حروف لاتین در درس قبل داشتیم. در درس‌های آینده بیشتر به همخوان‌ها خواهیم پرداخت و با قواعد نوشتاری خاص آن‌ها آشنا خواهیم شد.

واکه‌های ترکمنی (مصوت) عبارتند از:

	غیر لبی		لبی	
	باز	تنگ	باز	تنگ
بم (یوغین)	Ā A	Y ای	O او	U او
زیر (اینچه)	Ä Ä	E ای	Ö او	Ü او

در زبان ترکمنی ۹ واکه (مصوت) داریم که در جدول آورده شده است.

واکه بم (یوغین چکیملی لر) و

واکه‌های زیر (اینچه چکیملی لر)

واکه‌های زبان ترکمنی به دو گروه تقسیم می‌شوند:

۱. واکه بم (یوغین چکیملی لر):

بم (یوغین)	Ā A	Y ای	O او	U او
------------	-----	------	------	------

۲. واکه‌های زیر (اینچه چکیملی لر):

زیر (اینچه)	Ä Ä	E ای	Ö او	Ü او
-------------	-----	------	------	------

واکه‌ها در يك تقسیم‌بندی دیگر به لبی (گرد/ دوداقلانیان) و غیر لبی (پهن/ دوداقلانمایان) تقسیم می‌شود.

واکه‌های لبی (تگه‌لک، دوداقلانیان) و
 واکه‌های غیر لبی (یاسسی، دوداقلانمایان):
 ۱. واکه‌های لبی (تگه‌لک، دوداقلانیان) عبارتند از:

لبی	
باز	تنگ
او O	او U
اوؤ Ö	اوؤ Ü

۲. واکه‌های غیر لبی (یاسسی، دوداقلانمایان) عبارتند از:

غیر لبی		
باز	تنگ	
آ A	ای Y	
آء Ä	ا E	ای I

ویژگی‌های بم (یوغین)، زیر (اینچه)، لبی (دوداقلانیان) و غیر لبی (دوداقلانمایان) واکه‌ها مهم است و در نوشتار درست به ما کمک خواهند کرد. ممکن است خوانندگان گرامی از تقسیم‌بندی‌هایی که در واکه‌ها وجود دارد، کمی دچار سردرگمی شوند. ولی با کمی دقت می‌توان این ویژگی‌ها را به خاطر سپرد. در درس‌های بعدی که با مثال‌های مأنوس همراه است می‌توانید از این ویژگی‌ها بهره ببرید.

I ای / Y ای

در این جلسه می‌خواهیم در باره واکه‌های (ای/i) و (ای/y) توضیح بدهیم. بنابر آموزشی که در زبان فارسی و نیز عربی داریم، چنین می‌پنداریم که در زبان ما نیز باید یک نوع (ای) وجود داشته باشد، اما اینگونه نیست. امروزه در زبان آموزشی ترکمنستان و نیز دیگر ملل ترک زبان دو نوع (ای) تثبیت شده است:

۱- (ای/i): که به آن (ای) نازک (اینچه) می‌گوییم.

۲- (ای/y): که به آن (ای) بم (یوغین) می‌گوییم.

این تصور را نیز که یکی از این (ای)ها کشیده می‌شود و دیگری کشیده نمی‌شود باید از ذهن بیرون کنیم. بلکه هر کدام از این (ای)ها، کشیده و غیر کشیده دارند که در مثالهای آینده کاملا توضیح خواهیم داد.

پس خوانندگان عزیز را منتظر نمی‌گذاریم و به مرحله ای دیگر وارد می‌شویم:

I ای

واکه زیر (اینچه چکیملی) «I / ای» در یک کلمه همیشه با واکه‌های زیر (اینچه چکیملی) می‌آید. واکه‌های زیر (اینچه چکیملی) در درس‌های قبل معرفی شده‌اند، اما برای اینکه برای خواننده گرامی یادآوری شود آن‌ها را در ذیل می‌آوریم:

واکه‌های زیر (یوغین چکیملی) پنج عدد می‌باشند:

زیر (اینچه)	Ä Ä	E	I ای	Ö Ö	Ü Ü
-------------	-----	---	------	-----	-----

به کلمات ذیل توجه کنید:

ایش / iş

اگر پسوندی به کلمه‌ای که در آن واکه (ای / i) وجود دارد اضافه شود، واکه‌های آن پسوند نیز حتما از نوع واکه زیر (اینچه چکیملی) خواهد بود:

ایش لِر / işler (ایش لار - غلط/ چون در یک کلمه ترکمنی i و a با هم نمی‌آید)

ایشله / işle (ایشلا - غلط)

ایشلأر / işlär (شکل «ایشلار» - غلط است)

دیش / diş

دیش لِر / dişler (دیش لار - غلط)

دیشله / dişle (دیشلا - غلط)

دیشلأر / dişlär (دیشلار - غلط)

به هماهنگی واکه‌ای که در این کلمات وجود دارد توجه کنید. در یک کلمه ترکمنی و ترکی هیچوقت واکه زیر و بم با هم نمی‌آید.

به مثال دیگری توجه کنید:

ایت / it (سگ)

ایت لِر / itler (سگ‌ها)

ایت لِرِی / itleri (سگ‌هایش)

ایت لِریندن / itlerinden (از سگ‌هایش)

در کلمه *it* و کلمات ساخته شده از آن، واژه‌های *بم* وارد نشده است و اگر به اشتباه در یک کلمه ترکمنی «واکه زیر» و «واکه بم» استفاده شود غلط املائی محسوب می‌شود.

به کلمات ذیل توجه فرمایید:

پیشیک / pişik / (پیشیگی) / پیشیگیم / پیشیگیمیز / پیشیگیمیزینگ / پیشیگیمیزینگکی
(...و)

تیلکی / tilki

گیتسه / gitse

ییگیت / yigit

در مثال‌هایی که آورده‌ایم بیشتر از واژه‌های *i* و *e* و *ä* استفاده کرده‌ایم. حال به مثال‌هایی که در یک کلمه *i* به همراه *ö* و *ii* می‌آید توجه کنید:

بؤری / böri (گُرگ)

دؤردیمیز / dördimiz (هر چهار نفرمان)

سؤری / süri (گله، رمه)

در نوشتار ترکمنی ترکمنستان حرف *i* در چند مورد که کشیده شنیده می‌شود به صورت *iý* آمده است:

اییمک / iýmek (خوردن)

دییمک / diýmek (گفتن)

در کلمات دیگر که صدای کشیده *i* شنیده می‌شود از شکل مرکب *iý* استفاده نمی‌کنند:

ایر / ir (زود)

ایش / iş (کار)

گیر / gir (داخل شو)

صدای *i* در بیشتر کلمات کوتاه تلفظ می‌شود:

ایت / it (سگ)

بیلن / bilen (حرف همراهی، با)

ایچمه / içme (نوش)

ای Y

این واکه‌ی بَم (یوْغین چکیملی) در یک کلمه ترکمنی همیشه با واکه‌های بَم می‌آید. واکه‌های بَم را برای یادآوری در ذیل می‌آوریم:

U او	O او	Y ای	A آ	بَم (یوْغین)
------	------	------	-----	--------------

به مثال‌های ذیل توجه کنید:

اینام / ynam (باور)

ایسسی / yssy (گرم)

سیر / syr (راز، سر)

قیش / gyş (زمستان)

قیسغا / gysga (کوتاه)

میدام / mydam (مدام، همیشه)

آیی / aýy (خرس)

سیغیر / sygyr (گاو)

همانطور که می‌بینید در مثال‌های بالا، y با واکه‌های بَم آمده است. اگر در کلمه‌ای ترکمنی واکه‌های بَم و زیر با هم بیاید، اشتباه است و غلط املایی محسوب می‌شود. در اینجا برای اینکه کمی حرفه‌ای‌تر به کلمات ترکمنی بنگرید، چند نکته را می‌خواهم یادآوری کنم:

اگر مشکل می‌توانید انواع (ای) ترکمنی را تشخیص دهید به نکته مهم ذیل توجه فرمایید:

۱- حروف (گ) و (ک) همیشه در کلماتی به کار می‌روند که واکه زیر در آن‌ها وجود

دارد:

گلدی / geldi

کلمی / kelemi

گپی / gepi

اگری / egri

دگیرمن / degirmen

حروف (غ) و (ق) همیشه در کلماتی به کار می‌روند که واکه بَم در آن‌ها وجود دارد:

آغدی / agdy

دوْغدی / dogdy

قیز / gyz

داغلاری / daglary

قاقامیزینگگی / kakamyzyňky

واکه y در برخی از کلمات کشیده و در برخی دیگر کوتاه تلفظ می‌شود:

صدای کوتاه y:

قیزغین (گرم) gyzgyn

ساری (زرد) sary

ییل (سال) ýyl

قیزیل (قرمز) gyzyl

صدای کشیده y:

قیز (دختر) gyz

ایز (عقب) yz

دیز (زانو) dyz

دو صورت کشیده و کوتاه واکه y به همین یک شکل نوشته می‌شود.

آ A

این واکه بم (یوغین چکیملی) در یک کلمه ترکمنی همیشه با واکه‌های بم می‌آید.

در ابتدای کلمه (آ)، در وسط کلمه و آخر کلمه به شکل (ا) می‌آید:

آتا / ata (پدر)

آیلاو / aýlaw (میدان اسبدوانی)

قارا / gara (سیاه)

باش / baş (سر، کله)

دقت:

۱-در زبان ترکمنی واکه‌ی (a) به دو صورت متفاوت دیده می‌شود:

الف-در بعضی از کلمات صدایی کشیده دارد:

آت / at (اسم)

قار / gar (برف)

آی / aý (ماه)

آجی / ajy (تلخ)

آگیل / agyl (۱. آغل ۲. هاله، خرمن ماه)

آرغین / argyn (خسته)

آی لیق / aýlyk (حقوق ماهانه)

دارلیق / darlyk (تنگی)

صدای (a / آ) کشیده، در قسمت‌های مختلف کلمات دخیل عربی و فارسی دیده می‌شود و در ترکمنی مانند اصل آن کلمه دخیل کشیده می‌شود:

آدم / adam (a:dam) (آدم، انسان)

عالم / alym (a:lym) (عالم، دانشمند)

آسوده / asuda (a:su:da) (آسوده)

عاشق / aşyk (a:şyk) (عاشق)

اعضا / agza (agza:) (اعضا)

بلا / bela (bela:) (بلا)

جوغاپ / jogap (joga:p) (جواب)

چندان / çendan (çenda:n) (چندان، در ترکمنی به معنای "بعضاً")

دریا / derýa (derýa:) (رودخانه، در برخی طوایف ترکمن‌های ایران به معنای "دریا، بحر")

دسسان / dessan (dessa:n) (داستان)

دووام / dowam (dowa:m) (دوام)

اما / emma (emma:) (اما، ولی)

قانون / kanun (ka:nu:n) (قانون)

میناسیپ / mynasyp (myna:sy:p) (مناسب)

توجه: در لغت‌نامه‌ها و در برخی کتب آموزشی، برای نشان دادن کشیدگی صدای (آ) از شکل (a:) استفاده می‌گردد. برخی از نویسندگان برای نشان دادن کشیدگی این واژه از شکل (aa) بهره گرفته‌اند و برای شکل (آ) عربی آن نیز، خط کشیده‌ای را روی (آ) و (ا) می‌گذارند.

با توجه به اینکه در نوشتار قدیم و نیز آموزش‌هایی که در ترکمنستان داریم برای شکل کشیده (a) هیچ علامتی نگذاشته‌اند. ابداع علامتی برای نشان دادن کشیدگی کاری غیر ضروری می‌باشد. این اصل را به یاد داشته باشیم که الفبا باید مأنوس باشد و خواننده بدون آموزش نیز بتواند آن را بخواند. علامت اضافه بر روی حروف فقط در چند واژه‌ی ترکمنی مورد قبول است و نباید بر علامات افزود.

ب-در برخی دیگر از کلمات، (a) صدایی غیر کشیده دارد:

آچار / açar (کلید)

آچیق / açyk (باز)

آغتار / agtar (جستجو کن)

آلما / alma (سیب)

آیاق / aýak (پا)

باشارجانگ / başarjaň (کارآمد، باعرضه)

چاگیل / çagyl (سنگریزه، ریگ)

قاچاق / gaçak (قاچاق، فراری)

سالانچاق / sallançak (گهواره)

تایاق / taýak (چوب، چماق، دگنک)

در برخی کلمات دخیل، صدای کشیده (آ) در زبان ترکمنی به صورت کوتاه تلفظ می

گردد:

عادل / adyl (عادل)

آسمان / asma:n (آسمان)

جهان / jahan (جهان)

دانا / dana (دانا)

امانت / amanat (امانت)

قواعد نوشتاری واژه‌ی (a) در کلمات دخیل:

۱- (a) در پسوندهای دخیل فارسی "a:na"، "ba:n"، "ba:z"، "da:n"، "da:r"، "ha:na"

"ma:n"، "na:ma"، "sta:n"، "wa:n"، "za:r"، "za:t" و همیشه کشیده

تلفظ می‌شوند:

آدمزاد / a:damza:t (آدمزاد)

باغبان / ba:gba:n (باغبان)

بورچ‌ناما / bo:rçnama (سند)

چای‌خانا / ça:yha:na (چایخانه)

گلستان / gülüsta:n (گلستان)

گلدان / gülda:n (گلدان)

گلزار / gülza:r (گلزار)

مالدار / ma:lda:r (مالدار)

ماسغارا باز / masgaraba:z (دلک، مسخره‌باز)

نورانا / nu:ra:na (نورانه)

سایاوان / sa:yava:n (سایبان)

سارایمان / saraýma:n (نگهبان کاخ)

۲-صدای مرکب (عا) در کلمات دخیل، در نوشتار لاتین به صورت (a) به کار می‌رود،

اما در نوشتار عربی ترکمنی اصالت خود را حفظ می‌کند:

عالم / alym (a:lym) (دانشمند)

عارف / aryp (a:ry:p) (عارف)

عاقل / akyl (a:kyl) (عاقل)

۳-صدای مرکب (ع) در کلمات دخیل، به صورت (a) به کار می‌رود. در نوشتار عربی

ترکمنی به شکل اصلی خود نوشته می‌شود:

عَبا / aba (aba:) (عبا)

عَبَث / abas (عبث، بیهوده)

عَبْدالله / abdylla (عبدالله)

عَوام / awam (awa:m) (عوام)

۴-صدای فتحه (ـِ) در کلمات دخیل از قواعد زیر پیروی می‌کند:

الف-اگر فتحه در هجای اول کلمه‌ای قرار بگیرد و در هجاهای بعد واکلهای نازک

باشد، فتحه به کسره ترکمنی (e) تبدیل می‌شود:

اِبِد / ebet (أَبَد)

اِزِل / ezel (أَزَل)

اِدِيب / edip (أَدِيب)

اِلم / elem (أَلَم)

اِكْبِر / ekber (أَكْبَر)

این قاعده، در همه‌ی کلمات مصداق ندارد:

الوَاح / elwah (الواح، جمع لوح)

الْغَرَض / elgaraz (الغرض)

أَيَّام / eýýam (eýýa:m) (أیام، جمع یوم)

ب-اگر فتحه در هجای اول کلمه‌ای قرار بگیرد و در هجاهای بعد واکه‌های بم باشد،

فتحه به صدای (a) تبدیل می‌شود:

ابدال / abda:l (ابدال)

ج-اگر فتحه در هجای اول کلمه‌ای قرار بگیرد و در هجاهای بعد حروف استعلاء (غ،

ق، ص، ض) بیاید، فتحه به (a) تبدیل می‌شود:

عَرَض / garaz (عَرَض)

أَبْلَق / ablak (أَبْلَق)

د-در کلمات دخیل اگر فتحه یا کسره در آخر کلمه‌ای بیاید و در هجای پیشین یا پسین

واکه‌ی بم باشد، فتحه یا کسره به (a) تبدیل می‌شود:

أَبْلَه / abyła (a:była) (أَبْلَه)

خَانَه / hana (ha:na) (خانه)

دِیَوَانَه / diwana (diwa:na) (دیوانه)

عَقْرَب / agrap (عقرب)

أَغْيَار / agýar (agýa:r) (اغیار)

أَدَم / adam (a:dam) (آدم)

أَعْدَاء / agda (agda:) (اعداء)

عَدَاوَت / adawat (ada:wat) (عداوت)

أَعْظَم / agzam (اعظم)

و...

أ ä

این واکه‌ی زیر (اینچه چکیملی) در یک کلمه ترکمنی همیشه با واکه‌های زیر می‌آید و

مخصوص کلمات ترکمنی است. در کلماتی که ترکمنی شده‌اند نیز مورد استفاده قرار می

گیرند. در همه جای کلمات به صورت (أ) نوشته می‌شود.

مثال:

أر / är (شوهر)

کأسه / käse (کاسه)

کأشیر / käšir (هویش)

کأدی / kädi (کدو)

چارجو / Çärjew (چهارجوی/ نام شهری است در ترکمنستان)

دقت:

۱- صدای (ä/أ) عموماً کشیده تلفظ می‌شود و شکل کوتاه آن تنها در چند کلمه‌ی

ترکمنی دیده می‌شود:

أدیک / ädik (چکمه)

کأشیر / käšir (هویش)

أدیم / ädim (گام، قدم)

شأنیک / šänik (هسته میوه)

أر / är (شوهر)

(ä/أ) بیشتر در کلمات دخیل کاربرد دارد:

کأدی / kädi (کدو)

لأله / läle (لاله/ نام دختر)

مأکام / mäkäm (محکم)

مأتأچ / mätaç (محتاج)

کأسه / käse (کاسه)

مأش / mäş (ماش)

در کلمات ترکمنی (ä/أ) به دو صورت کشیده و کوتاه تلفظ می‌گردد.

صدای کشیده‌ی (ä/أ):

أر / är (شوهر)

بأش / bäş (عدد پنج)

صدای کوتاه (ä/أ):

أکل / äkel (بیاور)

أبر / äber (بده)

گلیار / gelyär (می آید)
بریار / berýär (می دهد)

۲- معمولاً صدای فتحه (ـَ) در کلمات دخیل وقتی ترکمنی می‌شوند به صدای (e) تبدیل می‌شود:

مریم / Merýem (مریم)
کلم / kelem (کلم)
کر / ker (کر، ناشنوا)

اُ / وُ / U u

واکه‌ی بم (یوْغین چکیملی) (اُ / u) در يك کلمه‌ی ترکمنی همیشه با واکه‌های بم همراه است. این صدا در زبان فارسی در کلمات زیر مشاهده می‌شود:
بو- بودن- بور- دود- پونه- پوز و...
در زبان ترکی ترکمنی و نیز ترکی آذری در الفبای عربی-ترکی در اول کلمه به صورت (اُ)، در وسط و آخر کلمه به صورت (وُ) استفاده می‌شود:

اُون / un (آرد)
بوز / buz (بخ)
بوغداي / bugdaý (گندم)
سوو / suw (آب)
سوووق / sowuk (سرد)

دقت:

۱- صدای u در بعضی از کلمات بلند و بعضی دیگر کوتاه تلفظ می‌شود.

تلفظ به صورت بلند:
نوری / Nury (نوری / نام شخص)
دووز / duz (نمک)
یوْقا / ýuka (نازک)
اوقی / uky (خواب)

اگر u در آخر کلمه قرار بگیرد، معمولاً حالت کشیده دارد و به صورت uw نوشته می‌شود:

سوو / suw (آب)

اوووو / okuw (آموزش، تحصیل)

حال این حالت در چه کلماتی دیده می‌شود؟ اگر پس از صدای u پسوندی اضافه گردد و صدای w شنیده شود، در حالت ساده، یعنی بدون پسوند نیز به صورت uw نوشته می‌شود. مثال:

من اوووو گیتدیم. Men okuwa gitdim. (من برای تحصیل رفتم.)

سووی ایچدیم. Suwy içdim. (آب را نوشیدم)

در کلمات بو / bu و شو / şu (این) با وجود اینکه صدای کشیده شنیده می‌شود، نمی‌توان از شکل uw استفاده کرد.

تلفظ به صورت کوتاه:

دورسون / Dursun (نام دختر)

دور / dur (بایست، توقف کن)

قوش / guş (پرند)

۲- در کتب آموزشی فارسی، برای صدای u، از شکل ساده (و) استفاده می‌شود، اما در زبان عربی از شکل (ـ و) استفاده می‌کنند. اگر به لغت‌نامه‌هایی همچون عمید مراجعه کنیم، می‌بینیم که در تلفظ کلماتی که این صدا را دارند از شکل (ـ و) بهره گرفته‌اند:

اوفتادن (اُ . فُ . دَ)

بو (بُ) رایحه.

توفان (تُ)

توک (تُ) موی پیشانی اسب.

در کلمات عربی، شکل (ـ و) اصلاً برای صدای (u) به کار می‌رود؛ ولی در فارسی، شکل (ـ و) به تنهایی برای صدای o به کار می‌رود و شکل مرکب (ـ و) برای صدای (u) به کار برده می‌شود.

به کلمات قرآنی زیر توجه کنید:

یُشْهِدُ تلفظ عربی: yušhidu تلفظ فارسی: yošhedo

صُدُورِکُمُ تلفظ عربی: sudu:rikum تلفظ فارسی: sodu:rekom

قُلُ تلفظ عربی: qul تلفظ فارسی: qol

صدای *o* در زبان عربی اصلاً وجود ندارد و فارسی زبان‌های ایران به دلیل وجود این صدا در زبان ادبی ایران از شکل (*-*) بهره می‌گیرند. اما در فارسی کشورهای همچون افغانستان و تاجکستان (فارسی دری)، شکل (*-*) همان صدای *u* را می‌دهد.

ؤ / ۆ / Ů ü

واکه‌ی نازک (اینچه چکیملی) *ü* در کلمات ترکمنی به همراه واکه‌های نازک می‌آید. در اول کلمه (ؤ) و در جاهای دیگر کلمه و نیز به صورت تکی (ۆ / ۆ) به کار می‌رود:

اۆچ / *üç* (عدد سه)

اۆزۆم / *üzüm* (انگور)

یۆز / *ýüz* (صورت)

سۆر / *sür* (بران، امر به راندن)

دۆرلی / *dürli* (مختلف)

دقت:

۱- صدای کشیده *ü* با افزودن *w* به آن نشان داده می‌شود:

اۆوره‌مک / *üwremek* (تاب دادن/ کسی را که روی طناب نشسته است به سمت جلو هل دادن...)

۲- صدای کشیده‌ی دیگری نیز از *ü* داریم که با افزودن *ý* به آن نشان داده می‌شود:

گۆیز / *güýz* (پاییز)

سۆیت / *süýt* (شیر)

گۆیچ / *güýç* (نیرو، توان)

E / | - ە

واکه‌ی زیر (اینچه چکیملی) (*E / |*) در *ik* کلمه‌ی ترکمنی همیشه با واکه‌های زیر همراه است. در الفبای عربی-ترکمنی در اول کلمه (*|*) در آخر هجای باز به صورت (*ه / ە*) و در جاهای دیگر کلمه به صورت (*-*) نوشته می‌شود. شکل (*ه / ە*) به حرف‌های بعد از خود نمی‌چسبد.

امین / *Emin* (امین)

ال / *el* (دست)

اکین / *ekin* (کشتزار)

توجه:

۱- هجای باز و هجای بسته چیست؟

قبل از اینکه هجای باز و هجای بسته را توضیح دهیم، لازم است خود «هجا» را تعریف کنیم. با «هجا» (سیلاب، بخش) همگی از کلاس اول ابتدایی آشنایی داریم. هر کلمه از يك یا چند بخش تشکیل شده است. به مثال‌های زیر توجه کنید:

ال / el يك هجایی

انه / ene (e+ne) دو هجایی

انه‌لر / eneler (e+ne+ler) سه هجایی

ارته‌کی / erteki (er+te+ki) سه هجایی

هجای باز: اگر در يك کلمه‌ی ترکمنی هجایی به واکه (حروف صدادار) ختم شود، به آن هجا، هجای باز گفته می‌شود. به کلمه‌ی زیر توجه کنید:

اچه‌که‌می / ejekemi (خواهر بزرگترم را)

ا+چه+که+می / e+je+ke+mi

در این کلمه، تمامی هجاها با واکه پایان یافته است، پس تمامی هجاهای آن، باز است. هجای بسته: اگر در يك کلمه‌ی ترکمنی هجایی به همخوان (حروف بیصدا) ختم شود، به آن هجا، هجای بسته گفته می‌شود. به کلمه‌ی زیر توجه کنید:

ال‌لر / eller (دست‌ها)

ال+لر / el+ler

در این کلمه، تمامی هجاها با همخوان پایان یافته است، پس تمامی هجاهای آن، بسته است.

حال توجه شما را به هجای باز یا بسته‌ی کلمات زیر جلب می‌کنیم:

ال / el (يك هجایی+هجای بسته / چرا؟ چون وقتی این کلمه را بخش می‌کنیم به

«واکه/ حروف صدادار ترکمنی» ختم می‌شود.)

انه / ene (e+ne) (دو هجایی+ «ا» هجای باز/ در اول قرار گرفته و به این صورت

نوشته می‌شود+ «نه» هجای باز / چون e در آخر هجا قرار گرفته پس هجای باز است و به صورت «ه» نوشته می‌شود.)

انه‌لر / eneler (سه هجایی+ «ا» هجای باز/ در اول قرار گرفته و به این

صورت نوشته می‌شود+ «نه» هجای باز / چون e در آخر هجا قرار گرفته پس هجای باز است و به صورت «ه» نوشته می‌شود+ «لر» هجای بسته است، چون حرف صدادار (واکه) e بین

دو حرف همخوان (حرف بیصدا) l و r قرار گرفته است، پس به صورت « _ » نوشته می شود.

ارتهکی / erteki (er+te+ki) (سه هجایی + «ار» هجای بسته؛ چرا؟ چون به «ر» ختم شده است + «ته» هجای باز؛ چرا؟ چون به حرف صدادار (واکه) e ختم شده است + «کی» هجای باز است، چون به «i» ختم شده است.

بحث هجای باز و بسته، بیشتر در نوشتار عربی-ترکمنی واکه‌ی «e» کاربرد دارد.

۲-صدای e، اگر در هجای اول قرار گیرد، دو حالت خواهد داشت:

الف- اگر در هجای اول، اولین صدا باشد، به صورت (ا) نوشته می‌شود:

ek / اک (بکار / امر به کاشتن)

ey / ای (ای، کلمه ندا)

ب- اگر در هجای اول، در آخر هجای باز قرار گیرد، به صورت « _ » نوشته می‌شود:

ber / بر (بده / امر به دادن)

ker / کر (گر، ناشنوا)

şer / شر (شر، بد)

۳- به خاطر زیبایی کلمه پسوند جمع (لر / ler) در هجای باز اعمال نمی‌کنیم؛ یعنی به صورت جدا (لر) نمی‌نویسیم:

اؤی لری / öyleri (خانه‌ها را) (اؤی لری) غلط است

ال لری / elleri (دست‌ها را) (ال لری) غلط است

۳- برخی از نوآموزان زبان ترکمنی، e ترکمنی را مانند e انگلیسی تلفظ می‌کنند که با کمی دقت می‌توانند بر آن مسلط شوند.

تمرین:

غلط‌های املایی را در کلمات زیر با توجه به نوشتار و نیز هجای باز و بسته مشخص

کنید و نوشتار درست آن‌ها را بنویسید:

بیله‌ن‌لره (bilenlere) / به آن‌هایی که دانسته‌اند

ده‌په‌لره (depelere) / به تپه‌ها

به‌ره‌رین (bererin) / می‌دهم

به‌ره‌ر (berer) / می‌دهد

گه‌له‌رله‌ر (gelerler) / خواهند آمد

بیله‌ن- بیلان (bilen) / با
 گه‌لن-گله‌ن- گلان (gelen) / آن کس که آمده است
 گلان‌لار- گه‌لن‌لر-گه‌لن‌لهر-گلان‌لر-گلن‌لهر (gelenler) / آن‌هایی که آمده‌اند

جواب درست تمرین:

بیلن‌لره - دپه‌لره - بررین - برر- گلرلر - بیلن - گلن - گلن‌لر.
 توجه: املاي لاتین تمامی کلمات ترکمنی درست است.

او و / O o

این واژه‌ی بم در يك کلمه‌ی ترکمنی با واژه‌های بم دیگر بکار می‌رود. در اول کلمه به صورت (او) و در جاهای دیگر کلمه و نیز به تنهایی به شکل (و / و) به کار می‌رود:

اوت / ot (علف)

اوق / ok (تیر)

یول / ýol (راه)

اول / ol (او)

اوراق / orak (داس)

بولماق / bolmak (شدن)

بویون / boýun (گردن)

دقت:

۱- صدای o در بعضی کلمات بلند (اوزین) و در بعضی کوتاه (قیسغا) تلفظ می‌شود:

تلفظ به صورت بلند:

یوک / ýok (نه، نیست)

اوت / ot (آتش)

اون / on (عدد ده)

یول / ýol (راه)

تلفظ به صورت کوتاه:

بولماق / bolmak (شدن)

اول / ol (او)

اوت / ot (علف)

۲- واکه‌ی o در هجای اول کلمات ترکمنی نوشته می‌شود و اگر در هجای دوم شنیده هم شود به صورت a می‌آید:

اوراق / orak (داس) (اوروق / orok) شنیده می‌شود، اما نوشتار غلطی محسوب می‌شود)

دوْزاق / duzak (دام، تله) (دوْزوق / duzok) شنیده می‌شود، اما نوشتار آن بدینگونه غلط املائی به شمار می‌رود)

چوپان / çopan (چوپان) (چوپون / çopon) شنیده می‌شود، اما غلط املائی می‌باشد.)

اؤ و / Ö ö

این واکه‌ی زیر، در يك کلمه‌ی ترکمنی با واکه‌های زیر (اینچه چکیملی) بکار می‌رود. در اول کلمه به صورت (اؤ) و در جاهای دیگر کلمه و نیز به تنهایی به شکل (ؤ / ۆ) به کار می‌رود:

اؤز / öz (خود)

اؤردک / ördök (اردک)

گؤزل / gözöl (زیبا)

گؤردی / gördi (دید)

۱- صدای ö در بعضی کلمات بلند (اؤزین) و در بعضی کوتاه (قیسغا) تلفظ می‌شود:

تلفظ به صورت بلند:

اؤز / öz (خود)

گؤر / gör (گور، قبر)

گؤک / gök (آسمان)

دؤرت / dört (عدد چهار)

تلفظ به صورت کوتاه:

سؤز / söz (سخن)

سؤی / söy (دوست بدار)

گؤرک / görök (زیبایی)

۲- واکه‌ی ö در هجای اول کلمات ترکمنی نوشته می‌شود و اگر در هجای دوم شنیده هم شود به صورت e می‌آید:
 چۆرک / çörek (نان) (چۆرۆک / çörök شنیده می‌شود، اما نوشتار آن غلط املایی به حساب می‌آید).
 بۆرک / börek (نوعی پیراشکی مخصوص ترکمنی) (بۆرۆک / börök غلط است)
 اۆردک / ördök (اۆردۆک / ördök غلط است)

هماهنگی واکه‌ها (هماهنگی مصوت‌ها)

از ویژگی‌های زبان ترکمنی، قانون هماهنگی واکه‌ها (هماهنگی مصوت‌ها) است. واکه‌ها، سازنده‌ی هجاها می‌باشند. هر هجایی با خود واکه‌ای به همراه دارد. به عبارت دیگر در کلمه هر مقدار واکه وجود داشته باشد، به همان تعداد نیز هجا وجود خواهد داشت.

ال / el (دارای یک واکه، یک هجایی)

ال-لر / el-ler (دارای دو واکه، دو هجایی)

ال-ل-رینگ / el-le-riň (دارای سه واکه، سه هجایی)

ال-ل-ری-نگیز / el-le-ri-ňiz (دارای چهار واکه، چهار هجایی)

ال-ل-ری-نگیز-دن / el-le-ri-ňiz-den (دارای پنج واکه، پنج هجایی)

اگر به این کلمات توجه شود، در بین واکه‌ی هجای اول و هجاهای بعد هماهنگی وجود دارد. واکه‌ی هجای اول ریشه‌ی کلمات از هر گروه باشد، بقیه واکه‌ها نیز از همان گروه خواهد بود. می‌توانیم قانون هماهنگی واکه‌ها را به زبان ساده اینگونه بیان کنیم:
 الف-اگر واکه‌ی هجای اول بم (یوغین) باشد، واکه‌های هجاهای بعد نیز بم (یوغین) خواهند بود.

ب- اگر واکه‌ی هجای اول نازک (اینچه) باشد، واکه‌های هجاهای بعد نیز نازک (اینچه) خواهد بود.

کلمات بیگانه نیز بعد از اینکه ترکمنی شدند، تابع همین قانون خواهند بود. در زیر مشخص نموده‌ایم که بعد از هر واکه، چه واکه‌هایی می‌توانند بیایند:
 هجای کلمات ترکمنی از حالات زیر خارج نیستند.

قانون هماهنگی واکه‌های بم (یونین):

واکه‌ی a:

هجای اول	هجای بعد	مثال‌ها
a	a	Balak-بلاق \ gara \ قارا \ Şara - شارا \ ýara \ یارا \ -آرا
a	y	Baly-بالی \ aldyň \ آلدیم \ - alnym \ آلنیم \ - bagy \ باغی
a	u	Awun-آوون \ gawun \ قاوون

تمرین:

در کلمات زیر غلط‌های املایی را مشخص کنید و درست آن‌ها را بنویسید:

دانگدی (بست) / daňdi

بالیق (ماهی) / balik

بلاق (شلوار) / balak

قاوون (خریزه) / gawyn

بالدز (خواهر کوچک‌شوهر) / baldiz

باقیم (زیر نظر داشتن) / bakim

باقار (نگاه می‌کند) / bakar

جواب صحیح تمرین:

دانگدی / daňdy

بالیق (ماهی) / balyk

بلاق (شلوار) / balak

قاوون (خریزه) / gawun

بالدیز (خواهر کوچک‌شوهر) / baldyz

باقیم (زیر نظر داشتن) / bakym

باقار (نگاه می‌کند) / bakar

واکهی o:

هجای اول	هجای بعد	مثال‌ها
o	a	togalak-توغالاق \ Solar - شولار \ bolar - بولار \ ýokar - یوقار
o	y	boldy- بولدی \ aldy - آلدیم \ alnym - آلنیم \ bagy - باغی
o	u	goňur-قونگور \ towuk - توووک \ sowuk - سوووک

تمرین:

در کلمات زیر غلط‌های املائی را مشخص کنید و درست آن‌ها را بنویسید:

شولور (آن‌ها) / şolor

اولور (آن‌ها) / olor

دولور (پر می‌شود) / dolor

ساویق؛ سوویق (سرد) / sawyk; sowyk

تاویق؛ توویق (مرغ) / tawyk; towyk

توغولوق؛ توغولاق (گرد) / togolok; togolak

بولور؛ بولر (می‌شود) / bolor; bolr

جواب درست تمرین:

شولار (آن‌ها) / şolar

اولار (آن‌ها) / olar

دولار (پر می‌شود) / dolar

سوووک (سرد) / sowuk

توووک (مرغ) / towuk

توغالاق (گرد) / togalak

بولار (می‌شود) / bolar

توضیح مهم: این نکته را به عنوان يك اصل باید به خاطر بسپاریم که اگر در هجای اول

حرف o بیاید:

۱- در هجای دوم هیچوقت شکل o نخواهد آمد. اگرچه شنیده شود باید به جای آن a

نوشته شود. به املائی کلمات ذیل توجه کنید:

سولور (پژمرده می‌شود) غلط است. گرچه در برخی از گویش‌های ترکمنی صدای o در

هجای دوم شنیده می‌شود، اما حتماً در هجای دوم a باید بیاید:

قُول لور (دست‌ها) غلط است ← قوللار gollar

توشوپ (دوشاب) غلط است ← توشاپ toşap

یولور (می‌کند) غلط است ← یولار ýolar

۲-اگر در هجای اول **o** داشته باشیم و در هجای دوم، اگر واکه در آخر قرار نگیرد و صدای **y** به وضوح شنیده نشود، نوشته نمی‌شود و به جای آن حتماً، **u** نوشته می‌شود:

قونگیر (رنگ عنابی خرمایی) (غلط) ← قونگور goňur (درست)

سونگینی (پایان‌اش) (غلط) ← سونگوننی soňuny (درست)

اما در کلمه‌ای مانند ذیل که **o** در هجای اول می‌باشد و صدای **y** در هجای دوم به وضوح شنیده می‌شود، **y** نوشته می‌شود:

قورپ دور (در حال حراست است) goryp dur (در هجای دوم، صدای **y** به وضوح شنیده می‌شود و نوشته می‌شود)

واکه‌ی **y**:

مثال‌ها	هجای بعد	هجای اول
Myrat-میرات \ ýylan -بیلان \ sylar -سیلار \ kylar -قیلار	a	y
ýyly-ییلی \ kylyp - قیلیپ	y	y

تمرین:

در کلمات زیر، غلط‌های املائی را مشخص کنید و درست آن‌ها را بنویسید:

سیرماق (تراشیدن) / sirmak, siýrmak

سیرلی (اسرارآمیز، رمزدار) / sirli, syrli, sirly

قیرق (عدد چهل) / kirk

قین (سخت) / kin

ییل (سال) / ýil

جواب صحیح تمرین:

سیرماق (تراشیدن) / sirmak

سیرلی (اسرارآمیز، رمزدار) / syrly

قیرق (عدد چهل) / kyrk

قین (سخت) / kyn

ییل (سال) / ýyl

توضیح مهم:

۱- در يك کلمه‌ی ترکمنی هیچوقت حروف y و i با هم نمی آید.

۲- در يك کلمه‌ی ترکمنی هیچوقت y و k (با تلفظ "ك") با هم نمی آید:

به کلمات زیر توجه کنید:

ییرتیق (پاره) / ýyrtyk (بنابر این شکل‌های "ییرتیق"، "ییرتیک"، "ییرتیک" غلط است)

زینگماق (پرتاپ کردن) / zyňmak (بنابر این شکل‌های "زینگماق"، "زینگماک" غلط

است)

واکه‌ی u:

مثال‌ها	هجای بعد	هجای اول
ussa-اوسسا \ ullakan-اوللاقان \ şular-شولار \ gullar-	a	u
turşy-تورشی \ suwy - سووی	y	u
ulular-اولولار \ dursun - دورسون	u	u

تمرین:

در کلمات زیر غلط‌های املائی را مشخص کنید و درست آن‌ها را بنویسید:

دورسین، دورسین (نام دختر) / dursin, dursyn

قوریق، قوریق (بی‌آب) / guryk, gurik

اولی‌لار (بزرگان) / ulylar

اولو (بزرگ) / ulu

جواب صحیح تمرین:

دورسون (نام دختر) / dursun

قوروق (بی‌آب) / guruk

اولولار (بزرگان) / ulular

اولی (بزرگ) / uly (در این کلمه، چون y در آخر قرار گرفته حتماً بدین صورت نوشته

می‌شود؛ اما در کلمه‌ی "اولولار" چون سه‌هجایی است حتماً بدین صورت باید نوشته شود.)

توضیح مهم:

۱- در يك کلمه‌ی ترکمنی هیچوقت بعد از u در هجای بعدی y نمی‌آید، مگر اینکه:
الف- صدای y در هجای دوم به وضوح شنیده شود:
اوزین (بلند) / uzyn (صدای y در هجای دوم به وضوح شنیده می‌شود. پس نوشته می‌شود)

ب- صدای y در آخر کلمه بیاید:

تورشی (تُرش) / turşy

سووی (آب را) / suwy

قانون هماهنگی واکه‌های زیر (انچه):

واکه‌ی ä:

مثال‌ها	هجای بعد	هجای اول
تازه-täze \ شہر-Şäher	e	ä
مألر-mälär \ بأررأك - bärräk	ä	ä
كأندیر-kändir \ حاضر- häzir	i	ä

واکه‌ی e:

مثال‌ها	هجای بعد	هجای اول
گزر-gezer \ مکتب- mekdep	e	e
بریأر-berýär \ ادیأر -edýär	ä	e
بییک-beýik \ منینگ- meniň	i	e

واکه‌ی i:

مثال‌ها	هجای بعد	هجای اول
نیره-nire \ بیلن- bilen	e	i
نیرأ-nirä \ بیكأر- bikär	ä	i
کیچی-Kiçi \ پیلی- pili	i	i

واکه ی ö:

هجای اول	هجای بعد	مثال‌ها
ö	e	کۆینک -köýnek\ -çölda -چۆلده
ö	ä	اؤرآن -örän\ -ýörän -یؤرآن
ö	ü	گؤرؤنگ -görüň\ -döwük -دؤوؤك
ö	i	اؤزی -özi\ -köpi -كۆپی

واکه ی ü:

هجای اول	هجای بعد	مثال‌ها
ü	e	گۆیه -güýe\ -düýe -دۆیه
ü	ä	اؤیریآر -üýrär
ü	ü	اؤزؤم -üzüm\ -ýüzüm -يؤزؤم
ü	i	سۆیجی -süýji\ -üçin -اؤچین

کلمات دخیل در بسیاری از جاها هماهنگ با این قانون است، ولی در برخی از کلمات دخیل این قانون بهم خورده است:

Jenan (e و a ناهماهنگ)

Enar (e و a ناهماهنگ)

gülzar (ü و a ناهماهنگ)

gülüstan (ü و a ناهماهنگ)

هماهنگی واکه‌ها از نظر په‌ن و یا گرد بودن آن‌ها

به تکمله‌ی قواعد نوشتاری واکه‌ها توجه کنید:

۱- کلمات ترکمنی هیچگاه به واکه‌های گرد ختم نمی‌شود:

مثلاً کلمات ترکمنی: یۆزی، گۆزی، دوقلوغی، یوقلوغی، سونگی، اونى و... بدینگونه نوشته می‌شوند. یعنی به واکه‌های گرد ختم نمی‌شوند؛ اما در زبان ترکی آذری با ختم به واکه‌های گرد به صورت: یۆزۆ، گۆزۆ، توخلوغو، یوخلوغو، سونو، اونو و... نوشته می‌شوند.

۲-واکه‌های گرد O و Ö فقط در اولین هجای کلمات نوشته می‌شود و اگر در هجاهای بعدی شنیده هم شوند، نوشته نمی‌شوند:

çolak (چَلاق) که çolok شنیده می‌شود، ولی çolak نوشته می‌شود.

Gözel (گَزَل / نام دختر) که Gözöl شنیده می‌شود، ولی Gözel نوشته می‌شود.

۳-واکه‌های گرد u و ü در اولین و دومین هجای کلمات نوشته می‌شود و در هجاهای بعد نوشته نمی‌شود. مانند:

اُونُوما unutma (فراموش نکن)

اَوُزُوم لِر üzüm l r (انگورها)

دقت:

۱-کلمات مرکب در زبان ترکمنی و کلماتی که از زبان‌های دیگر وارد زبان ترکمنی شده اند، از این قاعده مستثنی هستند. مثال:

آی بُولُک Aýbölek نام دختر

آینا گُوزُل Aýnagözel نام دختر

دُورلی گُوزُل Dürli g ö z e l نام دختر

۲-کلمات مرکب دو کلمه‌ای که کلمه‌ی اول با کلمه‌ی دوم از نظر واکه‌ها هماهنگی ندارند، هنگام پذیرش پسوند از آخرین واکه‌ی کلمه پیروی می‌کنند؛ یعنی اگر آخرین واکه‌ی کلمه، بم باشد پسوندهایی با واکه‌های بم و اگر زیر باشد، پسوندهایی با واکه‌های زیر می‌پذیرند. مثال:

گُونه باقار günebakar (آفتابگردان)

گُونه باقارلار günebakarlar (آفتابگردان‌ها)

۳-کلمات تک هجایی دارای واکه‌ی گرد هنگام پذیرش پسوند، فقط اولین هجای پسوند که دومین هجای کلمه واقع می‌شود، گرد نوشته می‌شود. مثال:

Dök (دُک / بریز؛ فعل امر از دُکمک / ریختن)

Dökdüler (ریختند)

Or (اُور / درو کن)

Ordular (اُوردُولار / درو کردند)

Göz (گُوز / چشم)

Gözüm (گُوزُوم / چشمم)

حروف همخوان (چکیمسیز لر)

الفبای لاتین زبان ترکمنی به غیر از ۹ واکه (حرف مصوت)، دارای ۲۱ حرف همخوان (صامت) می‌باشد، که با احتساب حروف چندصدایی الفبای عربی-ترکمنی «ث، ح، خ، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، غ، ق» به ۳۲ حرف افزایش می‌یابد.

همخوانهای ترکمنی عبارتند از:

مثال	لاتین ترکمنی	به الفبای عربی-ترکمنی	ج.ق.		
سر	Baş	باش	B	ب	۱
تیر	Paŋta	پالتا	P	پ	۲
گوساله	Tana	تانا	T	ت	۳
ثمر	Semer	ثمر	S	ث	۴
تلخ	Ajy	آجی	J	ج	۵
چکش	Çekiç	چکیچ	Ç	چ	۶
خروس	Horaz	حوراز	H	ح	۷
کلمه تاسف	Ah	آخ	H	خ	۸
کوه	Dag	داغ	D	د	۹
ذلیل	Zelil	ذلیل	Z	ذ	۱۰
انگشت	Barmak	بارماق	R	ر	۱۱
اندک	Az	آز	Z	ز	۱۲
اژدها	Aždar	آژدار	Ž	ژ	۱۳
تو	Sen	سن	S	س	۱۴
پایین	Aşak	آشاق	Ş	ش	۱۵
صنم	Senem	صنم	S	ص	۱۶

مثال		لاتین ترکمنی	به الفبای عربی-ترکمنی	ب
Zerer	ضرر	Z	ض	۱۷
Hat	خط/نامه	T	ط	۱۸
Zalym	ظالم	Z	ظ	۱۹
Eziz	عزیز	—	ع	۲۰
Bag	باغ	G	غ	۲۱
Nefes	نفس	F	ف	۲۲
Gara	قارا	G	ق	۲۳
Kaka	پدر / جد	K	ق	۲۳
Ker	ناشنوا	K	ك	۲۴
Gel	بیا	G	گ	۲۵
Lal	لال	L	ل	۲۶
Men	من	M	م	۲۷
Nar	انار	N	ن	۲۸
Meň	خال	Ñ	نگ	۲۹
Aw	شکار	W	و	۳۰
Hany	کجاست	H	ه	۳۱
Ýaz	بهار	Ý	ی/ی	۳۲

اکنون به بررسی هر يك از همخوان‌های ترکمنی می‌پردازیم:

ب ب / B b

این همخوان در الفبای عربی-ترکمنی به صورت «ب» نوشته می‌شود:

باغ	bag / باغ
عدد يك	bir / بیر
آبر	bulut / بولوت
آبه، روستا	oba / اوبا

دقت:

۱- حرف b در آخر کلمات ترکمنی با نوشتار لاتین نوشته نمی‌شود. این اصل در آخر هجاها نیز صادق است. ما نیز در نوشتار ترکمنی به الفبای عربی-ترکمنی از نوشتار ترکمنی ترکمنستان پیروی می‌کنیم:

آچیپ/ açyp

گلیپ/ gelip

گچیپ/ geçip

۲- حرف «ب» در آخر کلمات دخیل عربی و فارسی در نوشتار لاتین ترکمنی به p تبدیل می‌شود، اما در نوشتار ترکمنی به الفبای عربی-ترکمنی به همان گونه اصلی خود نوشته می‌شود:

کتاب / kitap

کباب / kebab

ادب / edep

۳- اگر حرف b در بین دو واژه بیاید، صدایی بین «و» و «ب» دارد که برای هر دو تلفظ، شکل «b/ب» به کار می‌رود:

اوبا/ oba

روستا

آبا/ aba

پدر، پدربزرگ

یابی/ ýaby

یابو

پ پ / P p

این همخوان در الفبای عربی-ترکمنی به صورت «پ» نوشته می‌شود:

پای / paý

سهم

پیل / pil

فیل

سپاق/ sapak

درس

مکدپ/ mekdep

مکتب، مدرسه

دقت:

۱- حرف (ف) در کلمات دخیل فارسی و عربی به حرف (پ) تبدیل می‌شود:

دفتر ⇐ depder / دپدر

فیل ⇐ pil / پیل

برخی از کلمات دخیل، از این قاعده مستثنی هستند:

نفع ← nefg (بدون در نظر گرفتن شکل «نپ» که همین معنا را می‌دهد).

۲- در نوشتار لاتین-ترکمنی، حرف b در آخر کلمات دخیل به p تبدیل می‌شود:

ادب / edep

کتاب / kitap

شراب / şerap

ما برای اینکه به شکل اصلی کلمات دخیل فارسی و عربی عادت کرده‌ایم و می‌توانیم به راحتی آن‌ها را هم با تلفظ اصلی و هم با تلفظ ترکمنی به زبان بیاوریم، از شکل اصلی آن‌ها استفاده می‌کنیم. اگر این اصل رعایت نشود، متون ادبی ترکمنی بدشکل و طولانی خواهد شد.

به مثالهای زیر توجه کنید:

تلفظ ترکمنی (تلفظ ترکمنی، نوشتار غلط)	نوشتار اصلی و مورد استفاده ما
آپ / ap	آب
آپباس، آپباس / Apbas	عباس
آب و تاپ / abu-tap	آب و تاب
یاقوب / Ýakup	یعقوب
عاقراپ، آقراپ / akrap	عقرب
آداب / adap	آداب (جمع ادب)
عاجیب، آجاییپ / ajaýyp	عجایب

توجه داشته باشید که در متون ادبی ترکی-ترکمنی نظیر این کلمات بسیار زیاد است و نباید به تلفظ ترکمنی آن اکتفا کرد و آن‌ها را در نوشتار عربی-ترکمنی مانند تلفظ آن‌ها نوشت.

۳- در نوشتار لاتین ترکمنستان، در آخر کلمات ترکمنی، همخوان b می‌آید و به صورت

p نوشته می‌شود:

نوشتار لاتین و عربی ترکمنی	نوشتارهای غلط
گلیپ / gelip	گلب، گلیب، گه‌لیب
آلیپ / alyp	آلب، آلیب، آلیب، آلیپ
دوروپ / durup	دوریپ، دوروپ، درب
سولوپ / solup	سولب، سولیب، سولیب، سولوپ
دپیپ / depip	دپیپ، دپیپ، دپیپ، دپیپ

ما نیز در نوشتار کلمات ترکمنی به الفبای عربی-ترکمنی، از اصول نوشتار لاتین ترکمنستان پیروی می‌کنیم.

۴-در برخی از گویش‌های ترکمنی، p به f تبدیل می‌شود که در نوشتار حتما باید با

«p/پ» نوشته شود:

نوشتارهای غلط	نوشتار لاتین و عربی ترکمنی
سفیب، سفیپ	sepip / سپیپ
کف، گف	gep / گپ
کؤف	köp / کؤپ
دفاک	depmek / دپمک

ت ت / T t

در زبان ترکمنی دو شکل «ت» و «ط» دارای صدای واحد T است.

حرف T در مقابل شکل «ت»:

توپ / top

توغلاق / togalak

پاغت / pagta

ساعت / sagat

حرف T در مقابل شکل «ط»:

حَط / hat

طالب / talyp

توجه:

۱- کلمات ترکمنی با حرف «ت» نوشته می‌شوند:

آت / at

اتک / etek

تایاق / taýak

آتا / ata

۲- کلمات دخیل عربی که در اصل نوشتار خود «ط» دارند، با شکل اصلی خودشان

نوشته می‌شوند:

طبیب / tebib

پزشک

طَبَّاح، آشپز	tabbah / طَبَّاح
طاووس	tawus / طاووس
طعم، مزه	tagm / طعم
نطق	nutk / نُطق

نمونه‌ای از میراث ادبی ترکمن:
 نه-طَبَّاح‌لار بیشیرمیش‌لر آنی هم/ نه قازان ایچره قایناپ گۆرمه‌میش دم (دولت محمد آزادی)
 -کمینه باقاردینگ طاووس دك هر یان (کمینه)
 -فتنه‌لر سالدی جهان غا ایکی کافر گۆزلی/ لیک جان طعمین برر نُطق اتسه شیرین
 سۆزلی (نورمحمد عندلیب)

ج ج / J j

حرف «j» در الفبای عربی ترکمنی با شکل «ج» نشان داده می‌شود:

جان	jan / جان
جوچه	jüýje / جوچه
یورونجا	ýorunja / یورونجا

دقت:

۱- j در آخر کلمات ترکمنی نمی‌آید و به جای آن ۶ استفاده می‌شود:

اچ	aç / اچ
اچ	üç / اچ

۲- کلمات دخیل فارسی و عربی در زبان ترکمنی با توجه به اصل کلمات به همان صورت اصلی خودشان نوشته می‌شوند.

چ چ / Ç ç

این حرف در الفبای عربی ترکمنی ما «چ» می‌باشد:

چاغا	Çaga / چاغا
چؤل	Çöl / چؤل
سرچه	serçe / سرچه

ح ، ح ، ه ، ه ، خ / H h

حرف h در الفبای عربی-ترکمنی ما در مقابل سه حرف ح ، ه ، ه خ بکار

می‌رود:

حرف h برای صدای «خ»:

خیار / hyýar

واخ / wah

چوخ / çoh

حرف «h» برای شکل «ح»:

صَحْرَا / sähra

لَحَد / lahat

مَحْنَت / mähnet

حرف «h» برای شکل «ه ه»:

پَهْلَوَان / pählewan

هین / hin

پَاه / päh (به (کلمه‌ی تحسین)

دقت:

۱- ما در الفبای ترکمنی-عربی خود، برای کلمات ترکمنی از شکل «ه ه» استفاده

می‌کنیم:

هؤدؤر / hödür

هیل / hil

هین / hin

۲- برای کلمات دخیل فارسی و عربی از شکل اصلی خودشان استفاده می‌کنیم:

هیچ / hiç

حد / het

حکیم / hekim

همان / heman

۳- کلماتی که در اصل صدای h ، چیز دیگر بوده است، از شکل «ح» استفاده می‌شود:
 حوز / hoz گردو (در برخی از گویش‌ها «قوز» و «خوز»)
 حسل / hesel عسل (نام دختر)

D d / د

این حرف در الفبای ترکمنی-عربی برای «د» به کار می‌رود:

دره	dere / دره
دۆیه	düýe / دۆیه
آژدها	aždar / آژدار

دقت:

۱- حرف d در آخر کلمات ترکمنی نمی‌آید و به جای آن t استفاده می‌شود:
 ات / at اسپ
 ات / at اسم

۲- در نوشتار ترکمنی-عربی کلمات دخیل فارسی و عربی که در اصل حرف «د» در آخر دارند، به همان شکل اصلی‌شان استفاده می‌شود:

شاد	şat / شاد
برباد	berbat / برباد
مراد (نام پسر)	myrat / مراد
آزاد	azat / آزاد

R r / ر

این حرف در الفبای ما «ر» می‌باشد:

قار	gar / قار
یاران	Yaran / یاران
آراسا	arassa / آراسا

ز، ذ، ض، ظ / Z z

حرف «z» در الفبای عربی-ترکمنی برای چهار حرف همصدای «ز، ذ، ض، ظ» به کار می‌رود:

حرف «z» برای شکل «ز»:

zat / ذات	چیز
ököz / اوکوز	گاو نر
biz / بیز	ما

دقت:

تمامی کلمات ترکمنی که دارای صدای «z» می‌باشند، در نوشتار عربی-ترکمنی با «ز» نوشته می‌شوند:

azy / آزی	دندان آسیا، دندان گرسی
söz / سوژ	سخن

بنابر این، نوشتار کلمات ترکمنی با شکل «ذ» توسط برخی از محققینی که به تاریخ نوشتار ترکمنی با الفبای عربی توجه ندارند، از نظر ما پذیرفته نیست:

düz / دؤز	صحرا (دُذ/ شکل غلط düz)
ýüz / یؤز	۱. چهره ۲. عدد صد (یذ/ شکل غلط ýüz)
gezek / گزک	بار، دفعه (گذک/ شکل غلط gezek)

حرف «z» برای شکل «ذ»:

kagyz / قاغیز	کاغذ
zat / ذات	ذات
lizzet / لذت	لذت

دقت:

شکل «ذ» در نوشتار ترکمنی فقط در کلمات دخیل که در اصل دارای این حرف می‌باشد، استفاده می‌گردد:

ezýet / اذیت	اذیت، آزار
kezzap / کذاب	کذاب، دروغگو
güzer / گڈر	گڈر

حرف «z» برای شکل «ض»:

zerer / ضرر، زبان

ryza / رضا

mazmun / مضمون

دقت:

شکل «ض» در نوشتار ترکمنی فقط در کلمات دخیل که در اصل دارای این حرف می باشد، استفاده می‌گردد.

حرف «z» برای شکل «ظ»:

zalyim / ظالم

wagz / وعظ

دقت:

شکل «ظ» در نوشتار ترکمنی فقط در کلمات دخیل که در اصل دارای این حرف می باشند، استفاده می‌گردد.

Ž ž / ژ

حرف «ž» در الفبای عربی-ترکمنی به شکل «ژ» نوشته می‌شود:

žurnal / ژورنال / مجله

aždar / آژدار / اژدها

myžžyk / میژژیک / بسیار خیس

hažžyk / هاژژیک / سوسمار

س، ث، ص / C c

حرف «c» در الفبای عربی-ترکمنی برای سه حرف همصدای «س، ث، ص» به کار می

رود:

حرف «c» برای شکل «س»:

sen / سن / تو

siz / سپز / شما

dost / دوست

دقت:

تمامی کلمات ترکمنی که دارای صدای «c» می‌باشند، در نوشتار عربی-ترکمنی با «س»

نوشته می‌شوند:

۱. چیره، غالب ۲. فتحه، حرکت «ـَ».	üstün / اوستون
۱. مغلوب ۲. کسره، حرکت «ـِ».	astyn / آستین
سخن	söz / سۆز

بنابر این، نوشتار کلمات ترکمنی با شکل «ث» توسط برخی از محققینی که به تاریخ نوشتار ترکمنی با الفبای عربی توجه ندارند، از نظر ما پذیرفته شده نیست:

رمه، گله (ثُری / شکل غلط süri)	süri / سۆری
راندن (ثُرمک / شکل غلط sürmek)	sürmek / سۆرمک

حرف «c» برای شکل «ث»:

میوه	semer / مەر
اثر	eser / اثر
اکثر	ekser / اکثر

شکل «ث» در نوشتار ترکمنی فقط در کلمات دخیل که در اصل دارای این حرف می‌باشد، استفاده می‌گردد.

حرف «c» برای شکل «ص»:

عصر، قرن	asyr / عَصْر
خاص	has / خاص
صنم، بت	senem / صنم

شکل «ص» در نوشتار ترکمنی فقط در کلمات دخیل که در اصل دارای این حرف می‌باشد، استفاده می‌گردد.

ش ش / Ş ş

حرف «ş» در الفبای عربی-ترکمنی به شکل «ش» نوشته می‌شود:

این	şu / شُو
خرگوش	towşan / تووشان
کار	iş / ایش
سن	ýaş / یاش

غ، ق، گ / G g

حرف «g» در الفبای عربی-ترکمنی برای سه حرف «غ، ق، گ» به کار می‌رود:

g با صدای «گ»:

بیا	gel / گل
بین	gör / گۆر

g با صدای «ق»:

نام شخص	qıwanç / قووانچ
عروسک	gurjak / قورجاق
گوسفند	goýun / قویون

g با صدای «غ»:

بچه	çaga / چاغا
باران	ýagyş / یاغیش
کوه	dag / داغ
برادر بزرگتر، عمو	aga / آغا

دقت:

۱. دو همخوان «ق» و «غ» با واکهای بم و حرف «گ» با واکهای زیر می‌آید:

مثال برای دو همخوان «ق» و «غ»:

شمشیر (همخوان «ق» با واکهی بم «ای» همراه شده است)	gylyç / قیلیچ
نی (همخوان «ق» با دو واکهی بم «آ» و «ای» همراه شده است)	gamyş / قامیش

گردهمایی (دو همخوان «غ» و «ق» با دو واکهی بم «ای» و «آ» همراه شده است)	ýygnak / بیغناق
--	-----------------

مثال برای همخوان «گ»:

بخند (همخوان «گ» با واکهی زیر «اؤ» همراه شده است)	gül / گؤل
دریاچه (همخوان «گ» با واکهی زیر «اؤ» همراه شده است)	göl / گؤل
سنگد (همخوان «گ» با دو واکهی زیر «ای» و «ه» همراه شده است)	igde / ایگده

۲. همخوان «غ» در کلمات ترکمنی فقط در مواقعی که صدای ارتعاشی دارد، نوشته می‌شود و در اول کلمات ترکمنی نمی‌آید:

ماند (بنابر این شکل «غالدی» غلط است)	galdy / قالدی
شمشیر (بنابر این شکل «غیلیچ» غلط است)	gylyç / قیلیچ

در اول کلمات ترکمنی از همخوان «ق» استفاده می‌شود.

۳. «غ» در اول فقط در کلمات فارسی و عربی که در اصل با این همخوان نوشته شده اند، نوشته می‌شود:

غَیر، غلط، غافل، غریب، غُسل، غُصه، غَضَب و...

۴. «ق» برای صدای k (در کلمه‌ی «قاقماق») نیز استفاده می‌شود که در شرح این حرف توضیح داده‌ایم.

ف / F f

حرف «f» در الفبای عربی-ترکمنی به شکل «ف» نوشته می‌شود:

عکس	foto / فوتو
کارخانه	fabrik / فابریک
فرم	ferma / فرما

ق، ك / K k

حرف «k» در الفبای عربی-ترکمنی برای دو همخوان «ق» و «ك» به کار می‌رود:

حرف «k» برای همخوان «ق»:

پدر	kaka / قاقا
حقوق	hukuk / حُقُوق
حَق	hak / حَق
جَمع	ýygnak / بیغناق

حرف «k» برای همخوان «ك»:

كفش	köwüş / كؤوُش
نان	çörek / چؤرك

بكار (فعل امر از فعل «اکمک / کاشتن») ek / اك

دقت:

۱. همخوان «ق» با واکه‌های بم می‌آید:
 چیقماق / çykmak بیرون آمدن (نوشتار «چیکماک» غلط است)
 آقماق / akmak جاری شدن (نوشتار «آکماک» غلط است)
 ییقماق / ýykmak سرنگون کردن (نوشتار «ییکماک» غلط است)
 یاپراق / ýapraq برگ (نوشتار «یاپراک» غلط است)
۲. همخوان «ك» با واکه‌های زیر می‌آید:
 اکین / ekin کشتزار
 کاشیر / käşir هویج
 کۆرك / kürek پارو

L l / ل ل

- حرف «L» در الفبای عربی-ترکمنی به شکل «ل» نوشته می‌شود:
 لای / laý لجن
 آل / al بگیر
 سیلاغ / sylag احترام

M m / م م

- حرف «m» در الفبای عربی-ترکمنی به شکل «م» نوشته می‌شود:
 مال / mal مال
 آما / alma سیب
 آدم / adam آدم

N n / ن ن

- حرف «ن» در الفبای عربی-ترکمنی به شکل «ن» نوشته می‌شود:
 نار / nar انار
 گۆن / güñ خورشید
 آرسلان / arslan شیر (حیوان)
 بیلن / bilen با (حرف همراهی)

نگ نڭ / Ñ ñ

حرف «ñ» در الفبای عربی-ترکمنی به شکل ترکیبی «نگ» نوشته می‌شود:

دوڭگ / doň یخرده

منڭ / meň خال

ینگ / ýň آستین

گلینگ / geliň گلیباید

دقت:

حرف «نگ» در اول کلمات نمی‌آید.

و / W w

حرف «w» در الفبای عربی-ترکمنی به شکل «و» نوشته می‌شود:

وادا / wada وعده

قووی / gowy خوب

دؤو / döw دیو

وقت / wagt وقت

ی / Ý ý

همخوان «ý» در الفبای عربی-ترکمنی به شکل «ی» نوشته می‌شود:

ای / eý

آی / aý

چای / jaý

پیل / ýyl

ییلدیز / ýyldyz ستاره

همخوان‌های باز و خفه (آچیق و دیمیق چکیمسیزلر)

به همخوان‌های ç, t, p, k همخوان‌های خفه (دیمیق) و به همخوان‌های j, d, b, g همخوان‌های باز (آچیق) گفته می‌شود. وقتی همخوان‌های خفه (دیمیق) در آخر کلمه‌ای ترکمنی واقع شوند و یکی از واژه‌ها به آن اضافه شوند به همخوان‌های باز (آچیق) تبدیل می‌شوند:

Börek ➡	böregi
Orak ➡	oragy
Kitap ➡	kitabı
Hasap ➡	hasaby
Meret ➡	meredi
Söwüt ➡	söwüdi
Süzgüç ➡	süzgüji
Dürtgüç ➡	dürtgüji

دقت:

در کلمات at (اسب)، saç (موی سر)، kök (ریشه) و çöp (چوب) که واژه‌های آنان کوتاه می‌باشند، همخوان‌های خفه (دیمیق) به همخوان‌های باز (آچیق) تبدیل نمی‌شوند.

تشدید —

به تکرار يك همخوان در بافت کلمه تشدید می‌گویند. اگر دو همخوان در کلمه‌ای پشت سر هم قرار بگیرد به گونه‌ای که اولی ساکن و دومی حرکت داشته باشد، از آن دو همخوان یکی حذف می‌گردد و روی آن علامت — به نشانه‌ی اینکه آن همخوان دوبار خوانده می‌شود قرار می‌گیرد. این قاعده مختص نوشتار عربی-ترکمنی است و در نوشتار لاتین ترکمنی آن حرف باید دوبار نوشته شود:

قصه	kyssa / قَصَّه
قصاب	gassap / قَصَّاب
زن‌داداش (برادر بزرگتر)	ýeňňe / ینِگَه
چنگ‌دراز (حیوان)	leňňeç / لِنِگُچ
کلوخ	loňňa / لُونِگَا

۱. اگر همخوان شبیه دومی جزو دیگری از يك کلمه باشد به گونه‌ای که دربرگیرنده‌ی مختصات دستوری به آن کلمه بدهد، — گذاشته نمی‌شود و همخوان تکرار می‌گردد:

سۆممک / sümmek	قایم شدن (نوشتار «سۆمک» غلط است)
دیمماق / dymmak	زبان در بستن (نوشتار «دیماق» غلط است)
بنددن / bentden	از زندان، از بند (نوشتار «بندن» غلط است)

۲. اگر دو همخوان بر اثر ابدال کنار هم قرار گرفته باشند به طوری که شرط تشدید در آن‌ها باشد، یعنی از تبدیل يك همخوان به همخوان شبیه خود تولید شده باشد، علامت تشدید گذاشته نمی‌شود و حرف تکرار می‌گردد:

دسان / dessan	داستان («ت» به «س» تبدیل شده است. نوشتار «دسان» غلط است)
بوسسان / bossan	بوستان («ت» به «س» تبدیل شده است. نوشتار «بوسان» غلط است)
یاسسیق / ýassyk	بالش (در اصل «یاستیق»؛ «ت» به «س» تبدیل شده است. نوشتار «یاسیق» غلط است)

پوسسوق / possuk	پوسسوق نوعی نان روغنی ترکمنی (در اصل «پوستوق»؛ «ت» به «س» تبدیل شده است. نوشتار «پوسوق» غلط است)
پوسسون / possun	پوستین («ت» به «س» تبدیل شده است. نوشتار «پوسون» غلط است)